

Raadsinformatiebrief¹

Onderwerp	Rapportage luchtkwaliteit 2023 en Evaluatie Actieplan luchtkwaliteit
Portefeuillehouder	W. Breunese G. Slegers
Portefeuille	Milieu Mobiliteit

Aan de leden van de gemeenteraad Zaanstad,

Inleiding

De raad krijgt elk jaar informatie over de luchtkwaliteit in Zaanstad. Een goede luchtkwaliteit is belangrijk voor de gezondheid. De luchtkwaliteit in Zaanstad (en in Nederland) is de afgelopen tien jaar flink verbeterd. Ook in 2023 is de luchtkwaliteit weer beter dan in 2022. Dit komt o.a. doordat het verkeer en de industrie steeds schoner worden. Maar ook het weer heeft invloed op de luchtkwaliteit. In 2023 heeft het veel geregend, waardoor de lucht schoon spoelt.

Zaanstad voldoet al jaren aan de wettelijke (Europese) grenswaarden voor luchtkwaliteit. Onlangs heeft de Europese Unie deze grenswaarden aangescherpt. Lidstaten moeten in 2030 voldoen aan de nieuwe normen. Mogelijk krijgt Zaanstad in 2030 wel te maken met overschrijdingen.

In Zaanstad staan 3 meetstations die de luchtkwaliteit meten. Ook hangen er langs drukke wegen 27 Palmesbuisjes. Palmesbuisjes meten alleen stikstofdioxide.

Overall in Zaanstad voldoet de luchtkwaliteit aan de wettelijke grenswaarden. Voor het eerst voldoen de meetresultaten van twee meetstations ook aan de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie voor fijnstof PM10.

Voor luchtkwaliteit geldt: hoe schoner de lucht, des te beter dit is voor de gezondheid. Zaanstad zet daarom in op het verder verbeteren van de luchtkwaliteit in de gemeente, o.a. door de maatregelen uit het Actieplan Luchtkwaliteit uit te voeren (2021/28706). In het Actieplan luchtkwaliteit is opgenomen dat het Actieplan eens per drie jaar wordt geëvalueerd. Deze evaluatie is nu uitgevoerd.

Conclusie van de evaluatie is dat de luchtkwaliteit in Zaanstad verder is verbeterd. Een aantal maatregelen uit het Actieplan luchtkwaliteit is al goed op weg, maar bij andere maatregelen moeten nog de nodige hobbels overwonnen worden. Verduurzamen van het verkeer en mobiele werktuigen gaat niet vanzelf. Ook andere afwegingen dan luchtkwaliteit spelen daarbij een rol. Omdat niet overall in Zaanstad voldoende elektriciteit geleverd kan worden, belemmert dit soms de elektrificering van werktuigen.

Toelichting

De luchtkwaliteit in Nederland moet voldoen aan wettelijke (Europese) grenswaarden. De wettelijke grenswaarden zijn minder streng dan de advieswaarden van de WHO (World Health Organization). Zaanstad voldoet al jaren aan de wettelijke grenswaarden maar voldeed nog niet aan de WHO-advieswaarden. Zoals de naam al zegt, gaat het om een advies en is het geen wettelijke verplichting om aan deze waarden te voldoen.

De Europese Unie heeft in 2024 de grenswaarden aangescherpt. De nieuwe grenswaarden moeten in 2030 worden behaald. Lidstaten hebben tot eind 2026 de tijd om deze

¹Op deze raadsinformatiebrief volgt geen actie van de Agendacommissie. Wanneer u een onderwerp hieruit wilt bespreken dan kunt u dit doen door een raadsinstrument in te zetten. Bijvoorbeeld een rondvraag (primair gericht aan het college van B&W of een agenda-initiatief (primair gericht aan de collega fracties)). Vermeld altijd in het raadsinstrument: wat u wilt bespreken inclusief een korte concrete toelichting.

grenswaarden te verankeren in nationale wet- en regelgeving. De nieuwe grenswaarden zijn een halvering van de oude grenswaarden, maar zijn nog niet zo streng als de WHO-advieswaarden (zie tabel 1).

Tabel 1 EU-grenswaarden en WHO-advieswaarden (jaargemiddelde concentratie)

	Huidige EU-grenswaarden	EU-grenswaarden 2030	WHO-advieswaarden	Hoogste en laagste gemeten waarde Zaanstad 2022
Stikstofdioxide (NO ₂)	40 µg/m ³	20 µg/m ³	10 µg/m ³	18-24 µg/m ³ *) 14,1 – 25,9 µg/m ³ **)
Fijnstof PM ₁₀	40 µg/m ³	20 µg/m ³	15 µg/m ³	13,5-15,3 µg/m ³
Fijnstof PM _{2,5}	25 µg/m ³	10 µg/m ³	5 µg/m ³	8,4-8,8 µg/m ³

µg = microgram *) meetstations **) Palmesbuisjes

De verwachting is dat in 2030 niet overal in Nederland kan worden voldaan aan de nieuwe grenswaarden. Het RIVM heeft dit in 2023 onderzocht in een verkenning [Gevolgen van de voorgestelde Europese luchtkwaliteitsrichtlijn voor Nederland](#) en is nu bezig met een meer gedetailleerd onderzoek naar de haalbaarheid van de nieuwe normen in 2030. De resultaten worden in 2025 verwacht. Op basis van de verkenning uit 2023 zou ook Zaanstad op een paar locaties te maken kunnen krijgen met een overschrijding van de grenswaarden. Bij een (dreigende) overschrijding van de grenswaarden is de gemeente verplicht om maatregelen te treffen. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn op die locatie niet meer mogelijk.

Om te bepalen of de luchtkwaliteit voldoet aan de wettelijk grenswaarden, moet de jaargemiddelde concentratie worden berekend. Metingen spelen daarbij geen rol. Metingen worden wel gebruikt om de rekenmodellen te verfijnen. Uit de [Monitoringrapportage MLK 2024, Stand van zaken luchtkwaliteit Nederland](#) van het RIVM blijkt dat er in Zaanstad in 2023 ook op basis van berekeningen geen overschrijdingen van de grenswaarden zijn.

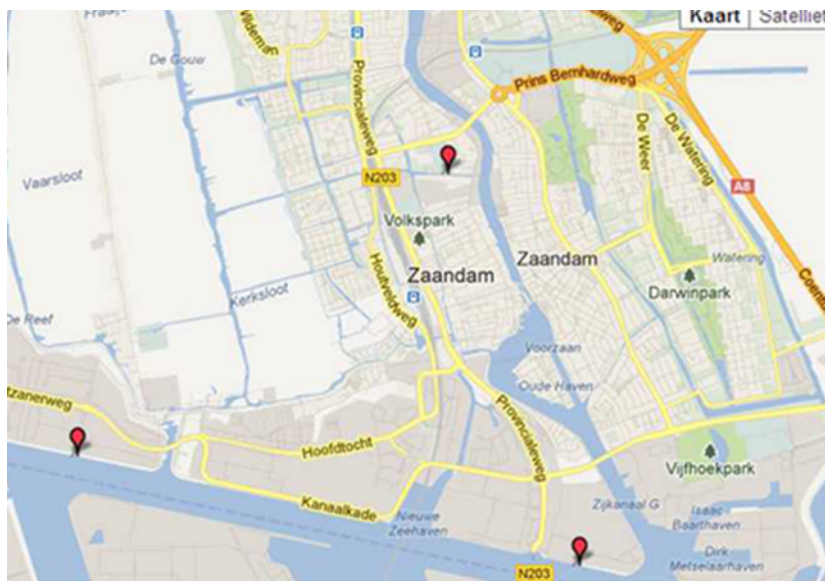
Meetresultaten luchtkwaliteit Zaanstad

De luchtkwaliteit wordt in Zaanstad gemeten met meetstations en Palmesbuisjes. Daarnaast meten bewoners in een project van Hollandse Luchten zelf de luchtkwaliteit.

Meetstations luchtkwaliteit

In Zaanstad staan drie meetstations. Het meetstation aan het Wagenschotpad in Zaandam meet de stedelijke achtergrondconcentratie, dat wil zeggen de luchtkwaliteit als er geen bronnen van luchtverontreiniging in de buurt zijn. Daarnaast staan er twee “belaste” meetstations aan de Hemkade en op HoogTij, die inzicht geven in de invloed van het havengebied op de luchtkwaliteit. Het meetstation aan het Wagenschotpad is van Zaanstad, de andere meetstations zijn van Amsterdam. De drie meetstations in Zaanstad worden beheerd door de GGD Amsterdam. Op onderstaand kaartje is de locatie van de meetstations weergegeven.

De meetstations registreren o.a. de concentraties stikstofdioxide, fijnstof, zwaveldioxide, benzeen, toluen en xyleen. De meetstations meten niet allemaal dezelfde stoffen. De metingen vinden 24 uur per dag plaats en zijn realtime te volgen via <https://www.luchtmeetnet.nl/>.

Locatie meetstations

Wagenschotpad

HoogTij

Hemkade

Meetstation TNO Krommenie

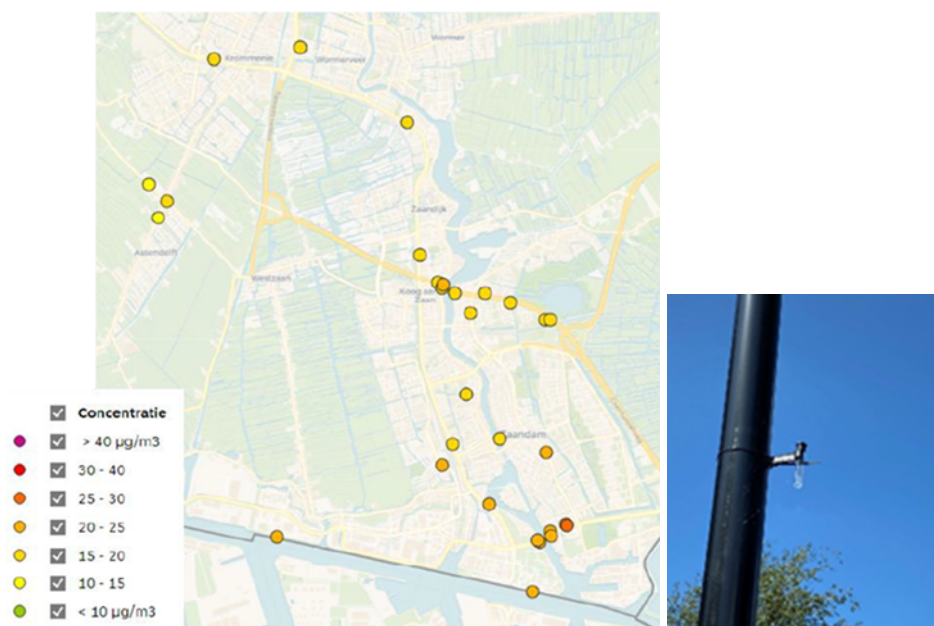
In november 2024 heeft TNO in opdracht van de provincie Noord-Holland een meetstation geplaatst bij de kruising N203 en Vlietsend in Krommenie. De eerste meetresultaten worden een half jaar na plaatsing bekend gemaakt. Dan worden er ook 2 andere meetstations geplaatst, wat verder van de N203 af. Door die gegevens te combineren kan TNO zien wat het effect van het verkeer is op de luchtkwaliteit langs de N203.

Na nog een halfjaar meten volgt een analyse van de resultaten. Het eindrapport is naar verwachting in het eerste kwartaal van 2026 beschikbaar.

Palmesbuisjes

De luchtkwaliteit in Zaanstad wordt verder gemeten met 27 Palmesbuisjes. Deze zijn wat minder betrouwbaar dan de meetstations, maar geven toch een goed beeld van de lokale luchtkwaliteit. Palmesbuisjes meten alleen stikstofdioxide en hangen vooral langs (drukke) wegen omdat verkeer in de gemeente de belangrijkste bron is van stikstofdioxide. Ook met Palmesbuisjes wordt 24 uur per dag gemeten. De buisjes worden eens per vier weken geanalyseerd en worden dan vervangen door nieuwe buisjes. De resultaten zijn in te zien via [Luchtmeetnet.nl](https://luchtmeetnet.nl)

Op onderstaande kaart zijn de locaties van de Palmesbuisjes weergegeven.

Rapportages luchtkwaliteit

De GGD Amsterdam stelt jaarlijks rapportages op van de gemeten luchtkwaliteit in Zaanstad en het havengebied Amsterdam. In 2023 is de luchtkwaliteit weer verder verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. Overal werd voldaan aan de wettelijke grenswaarden. De meetstations Zaandam en HoogTij voldeden voor het eerst aan de WHO-advieswaarde voor PM10, meetstation Hemkade voldeed daar bijna aan.

De bijzondere weersomstandigheden in 2023 hebben bijgedragen aan de schonere lucht. Het was het warmste en natste jaar ooit gemeten. Er viel ruim 30% meer neerslag dan gemiddeld in de afgelopen 10 jaar. Veel regen draagt bij aan schonere lucht.

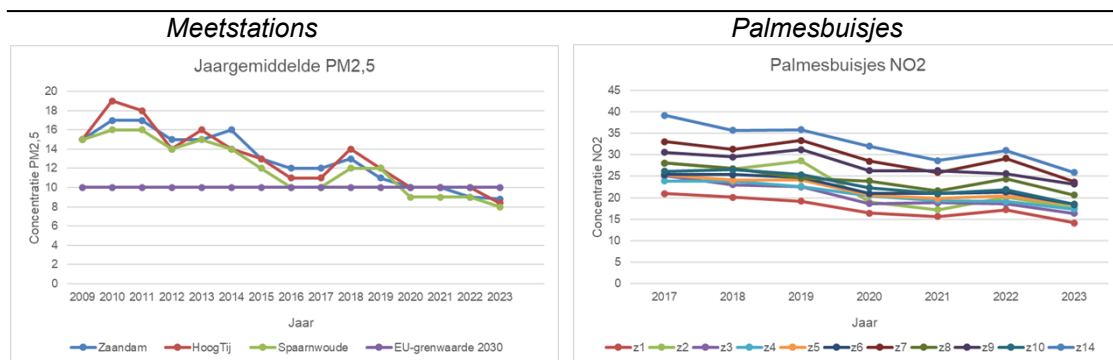
Meetresultaten stikstofdioxide

In onderstaande grafieken zijn de meetresultaten voor stikstofdioxide te zien. In de grafieken is een lijn opgenomen met de nieuwe EU-grenswaarde.

De meetstations Zaandam en Spaarnwoude voldoen al aan de nieuwe norm, de meetstations Hemkade en HoogTij nog niet helemaal.

Ook de Palmesbuisjes laten in 2023 een afname zien van de jaargemiddelde concentratie stikstofdioxide ten opzichte van 2022. Dit is te zien in onderstaande grafiek waarin de Palmesbuisjes zijn opgenomen die er het langst hangen. De recenter geplaatste Palmesbuisjes geven een zelfde beeld te zien. De meetresultaten daarvan zijn te vinden in het rapport Meetresultaten luchtkwaliteit Zaanstad 2023 (7810970).

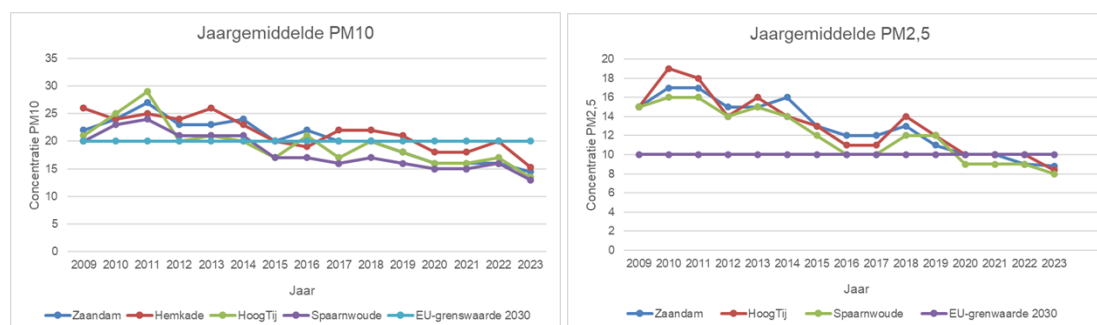
Niet alle Palmesbuisjes voldoen aan de nieuwe EU-grenswaarden 2030. De Palmesbuisjes die niet voldoen aan deze grenswaarden bevinden zich vooral in het zuiden van de gemeente.

Bron: Rapportages luchtmetingen Havengebied Amsterdam 2009 t/m 2023, GGD Amsterdam

Meetresultaten fijnstof

Ook voor fijnstof PM10 en PM2,5 is er sprake van een afname van de jaargemiddelde concentratie in 2023. Alle meetstations voldoen voor fijnstof aan de nieuwe EU-grenswaarde. De meetstations Zaanadam en HoogTij voldoen ook aan de WHO-advieswaarden voor fijnstof PM10. De WHO-advieswaarden voor PM2,5 worden nog niet gehaald. Het meetpunt Hemkade meet geen fijnstof PM2,5.

Bron: Rapportages luchtmetingen Havengebied Amsterdam 2009 t/m 2023, GGD Amsterdam

Hollandse Luchten

Het project Hollandse Luchten van de provincie Noord-Holland heeft als doel bewoners te betrekken bij het meten van de luchtkwaliteit en zo nieuwe inzichten te vergaren op het gebied van burgermetingen. Naar aanleiding van een agenda-initiatief van de raad is in november 2022 een nieuw meetproject gestart in Zaanstad. Hier doen circa 15 bewoners aan mee. Bewoners hebben sensoren geplaatst in Koog aan de Zaan, maar ook in Zaandam, Krommenie, Assendelft, Westzaan en Nauerna. Met de sensoren wordt continu fijnstof PM2,5 gemeten. Bewoners hebben meetvragen geformuleerd waar zij d.m.v. de metingen antwoord op hopen te krijgen. Voorbeeld van een meetvraag is: wat is de invloed van verkeer/industrie/vliegtuigen op de fijnstofconcentratie. Belangrijk inzicht van de metingen is dat fijnstof als een deken over Nederland ligt en dat het moeilijk is om daarin met sensoren de uitstoot van lokale bronnen te ontdekken. De sensoren geven in de hele gemeente op dezelfde momenten pieken en dalen te zien. Deze corresponderen ook met de pieken en dalen die de meetstations registreren. Wel is de invloed van het weer duidelijk te zien. De resultaten van de sensoren zijn realtime in te zien op <https://hollandseluchten.waag.org/kaart>.

De provincie heeft het project verlengd tot eind 2025.

Evaluatie Actieplan luchtkwaliteit 2021-2030

De gemeente Zaanstad heeft in 2020 het Schone Lucht Akkoord ondertekend. Hierin maken het Rijk, provincies en gemeenten afspraken over het verbeteren van de luchtkwaliteit. Naar aanleiding daarvan heeft Zaanstad in 2021 het Actieplan luchtkwaliteit vastgesteld. Hierin zijn 30 maatregelen opgenomen om de luchtkwaliteit te verbeteren. Deze maatregelen zijn gekoppeld aan de bronnen die ook in het Schone Lucht Akkoord worden onderscheiden:

- Mobiliteit
- Mobiele werktuigen
- Industrie
- Houtstook
- Binnenvaart en havens
- Landbouw
- Luchtvaart (geen onderdeel van het SLA)

Daarnaast zijn er enkele acties op het gebied van communicatie en participatie genoemd.

De luchtkwaliteit in Zaanstad is sinds de start van het Actieplan luchtkwaliteit in 2021 verder verbeterd. Het verbeteren van de luchtkwaliteit is een trend die al jaren plaatsvindt en is het

gevolg van het aanscherpen van wet- en regelgeving en beleid door Rijk, provincies en gemeenten. Het is niet goed mogelijk om deze verbetering direct te koppelen aan de maatregelen uit het Actieplan.

Het RIVM heeft per gemeente berekeningen gemaakt van de gezondheidswinst van inwoners. Als deelnemers aan het SLA alle voorgenen maatregelen uitvoeren, vermindert het levensduurverlies van inwoners van Zaanstad van 8,6 maanden in 2016 naar 4,8 maanden in 2030.

In de evaluatie is de voortgang van de maatregelen uit het Actieplan luchtkwaliteit beschreven. Geconcludeerd kan worden dat sommige maatregelen goed op weg zijn, maar dat er nog de nodige hobbels overwonnen moeten worden.

Zo spelen bij het verduurzamen van het verkeer ook andere afwegingen dan luchtkwaliteit een rol, waardoor minder grote stappen zijn gezet dan gepland. Het uitstellen van de zero emissiezones stadsdistributie is daar een voorbeeld van.

Ook de inzet van mobiele werktuigen stuit op beperkingen. Door schaarste aan elektriciteit kunnen niet altijd elektrische gereedschappen en werktuigen worden ingezet, waar dat wel gewenst is. Het ondertekenen van het convenant Schoon- en emissieloos bouwen (SEB) kan hier wellicht een versnelling in aanbrengen. Er is geld voor beschikbaar en er kan gebruik worden gemaakt van de nodige kennis bij Rijk, provincie en adviesbureaus. Daarbij worden ook creatieve oplossingen gezocht voor het tekort aan beschikbare elektriciteit. Uitvoering van het SEB moet worden ingebed in de gemeentelijke organisatie.

Bij het “verschoneren” van de industrie worden stappen gezet. De landelijke en Europese regelgeving spelen hierin een belangrijke rol. Maar ook de maatschappelijke onrust over de uitstoot van bedrijven en het rapport van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid “Gezondheid en industrie” waarin de conclusie wordt getrokken dat de gezondheid van omwonenden in Nederland onvoldoende wordt beschermd door de overheid, leiden er toe dat kritischer wordt gekeken naar de uitstoot van bedrijven. Daarbij gaat het niet alleen om stoffen die de luchtkwaliteit aantasten, maar ook om andere stoffen die een bedreiging vormen voor de gezondheid.

Houtstook is een beladen onderwerp. Veel mensen vinden houtstook gezellig en maatregelen m.b.t. houtstook worden snel gezien als beperking van hun vrijheid. Deze vrijheid kan in dit geval echter gevolgen hebben voor de gezondheid van anderen. Een aantal gemeenten heeft daarom een stookverbod ingesteld. Zaanstad gaat niet zover, maar legt in de voorlichting over houtstook meer de nadruk op de omstandigheden waaronder beter niet gestookt kan worden (stookwijzer). Daarnaast wordt er op aangedrongen zo schoon mogelijk te stoken en altijd rekening te houden met de burens.

Bij scheepvaart richt Zaanstad zich vooral op walstroomvoorzieningen. Vermeldenswaardig is dat bedrijven steeds meer inzetten op elektrisch vervoer over water.

Conclusie

De luchtkwaliteit in Zaanstad is verder verbeterd. Sommige maatregelen uit het actieplan lopen goed. Bij andere maatregelen moeten nog stappen worden gezet. Vaak is luchtkwaliteit niet de enige afweging om een maatregel al dan niet uit te voeren. Het tekort aan elektriciteit werkt soms belemmerend, bijvoorbeeld bij de invoering van elektrische werktuigen.

Aanbeveling

Als uit de analyse van het RIVM zou blijken dat Zaanstad in 2030 (dreigende) overschrijdingen van de grenswaarden luchtkwaliteit kan verwachten, is het niet alleen gewenst, maar ook noodzakelijk om de inzet op het verbeteren van de luchtkwaliteit te intensiveren. Afhankelijk van de locatie van de overschrijdingen moet dan een meer specifieke inzet ontwikkeld worden. Een programmatische aanpak met doelen kan dan

helpen. De urgentie om maatregelen uit te voeren -ook als deze in eerste instantie niet alleen vanuit luchtkwaliteit zijn ingestoken- krijgt dan een extra stimulans.

Financiële en Juridische consequenties

De aanbevelingen uit de Evaluatie Actieplan luchtkwaliteit zullen verder worden uitgewerkt. Wanneer hier financiële en/of juridische consequenties uit voortvloeien zal hierover apart besluitvorming plaatsvinden.

Geheimhouding op grond van de Gemeentewet

Openbaar.

Aanpak/uitvoering

Bij (dreigende) overschrijding van de grenswaarden luchtkwaliteit in 2030, zal het verbeteren van de luchtkwaliteit meer programmatische worden opgepakt. Het RIVM rapport waaruit dit moet blijken, verschijnt in 2025. De raad zal hier dan over worden geïnformeerd.

Betreft

Actieve informatievoorziening.

Bijgaande stukken

Bijlage 1 Meetresultaten luchtkwaliteit Zaanstad 2023 9175501

Bijlage 2 Meetresultaten luchtkwaliteit Havengebied Amsterdam 2023 9175501

Bijlage 3 Evaluatie Actieplan luchtkwaliteit Zaanstad 2021-2030 9175501

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Zaanstad,

Drs. J. Hamming, burgemeester

Drs. G. Blom, gemeentesecretaris

Transactiebewijs iBabs digitale handtekening